

INNOVATSION YONDASHUVLAR ASOSIDA TALABALARNING KOMMUNIKATIV KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Amina Karomatovna Musaeva

Buxoro shahar Osiyo Xalqaro Universiteti

Tarix va filologiya kafedrasida assistenti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10822750>

ARTICLE INFO

Received: 11th March 2024

Accepted: 12th March 2024

Published: 15th March 2024

KEYWORDS

kommunikativ, kompetensiya,
integratsiya, konstruktiv,
metodologiya, innovatsiya,
muloqot, madaniyat, nutq,
munosabat, do'stona muhit,
ta'lim sifati

ABSTRACT

Ushbu maqolada innovatsion yondashuvlar asosida talabalarning kommunikativ kompetentsiyasini rivojlantirishning dolzarbligi, shaxs kamolotida kommunikativlikning ahamiyati, kommunikativ kompetentsiyaning nazariy asoslari, zamonaviy o'qituvchiga qo'yilgan talablar, ta'lim jarayonida samarali usullarni qo'llash orqali kommunikativ qobiliyatlarni rivojlantirishga erishishni ta'minlash, yondashuvlarga asoslangan holda samarali metodikalarni ishlab chiqish va joriy etish, talaba bilan do'stona munosabatlarga asoslangan innovatsion ta'lim muhitini yaratib, kommunikativlikni oshirishning yangi strategiyalarini izlab topishga oid ma'lumotlar va tavsiyalar berilgan.

Bugun mamlakatimiz ta'lim tizimida innovatsion texnologiyalarga asoslangan ta'lim-tarbiya tizimini takomillashtirish, uning milliy zaminini mustahkamlash, har tomonlama kompetentli, ijtimoiy faol va malakali raqobatbardosh kadrlar tayyorlashni jahon andozalari darajasiga olib chiqish muammolariga oid ko'plab tadqiqotlar olib borilmoqda. Ta'lim sohasidagi sifat o'zgarishlari va yuqori samaradorlik ularning jahon ta'lim talablari bilan mosligi va pedagoglarning kelgusi mehnat faoliyatlarida o'zlashtirgan kompetensiyalari qay darajada amaliyotga tatbiq qilinayotganligiga bog'liq. Ta'lim-tarbiyadagi sifat o'zgarishlari va yuqori samaradorlik esa mazkur sohaga ijobiy yangilik kiritish natijasida ta'limda sifat va samaradorlik ta'minlanib, pedagogik innovatsion jarayon vujudga keladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyevning "...Yosh avlodni barkamol, ma'naviy va jismonan sog'lom, yuqori malakali kasb egasi qilib tarbiyalash, ularni mustakil fikrlaydigan, yuksak intellektual va ma'naviy salohiyatga ega bulib, dunyo miqyosida o'z tengdoshlariga hech qaysi sohada bo'sh kelmaydigan insonlar bo'lib kamol topishi, baxtli bo'lishi uchun davlatimiz va jamiyatimizning bor kuch va imkoniyatlarini safarbar etamiz." [1], degan fikrlari yurtimizda olib borilayotgan islohotlarning yaratuvchisi sifatida shakllanayotgan yosh avlodni voyaga yetkazish, ularning zamon talablari darajasida bilim olishi, shaxs sifatida kamol topishi, pedagogika sirlarini o'rganishi va kundalik turmush yumushlarini hal etishga tayyorlab borish masalasi asosiy muammolar tariqasida ta'lim jarayonida ko'ndalang bo'lib turibdi.

Ko'rinib turibdiki, bugungi kun ta'limi oldida turgan asosiy vazifa bu ta'lim oluvchilarga bilim berish bilan birga ularda hayotiy ko'nikmalarni tarkib toptirish hamda zaruriy kompetentlikka ega bo'lishlarini ta'minlashdan iborat. Ushbu talablarni sifatli amalga oshirishda innovatsion yondashuvlar muhim ahamiyatga ega bo'ladi.

Ma'lumki, har bir zamonaviy sifatli ta'lim avvalo insonda kommunikativ kompetensiyaning shakllanganligi bilan baholanadi. Demak, ta'lim jarayonida o'qituvchining mahorati asosida o'quvchi bilan kommunikativ munosabatlarni yangi bosqichga o'tishi quyidagilarni talab etadi:

- o'qituvchi va o'quvchining o'zaro do'stona munosabatlarga asoslangan kommunikativligini ta'minlash;
- o'qituvchi va o'quvchilardagi kommunikativ munosabatlar uzluksiz ta'lim tizimining alohida bir pog'onasi ekanligini bilish;
- tezkor axborotlar hajmining uzluksiz kengayib borishi o'qituvchi bilan o'quvchilar kommunikativ munosabatlar shakllariga o'zgartirishlar kiritishga ehtiyojni e'tiborga olish;
- o'qituvchining shaxsiy sifatlari, kasbiy bilimdonligi, pedagogik mahoratiga qo'yiladigan mezon va talablarni bilish va o'z ustida muntazam ishlash;
- o'quvchilarning dunyoqarashi, qiziqishi va qobiliyatini, ehtiyojlarini inobatga olib ish jarayonini tashkil etish;
- ta'lim samaradorligini ta'minlashda o'qituvchi bilan o'quvchilar kommunikativ munosabat usullariga ilmiy asoslangan holda o'zgartirishlar kiritib borish;
- o'qituvchining nutq madaniyati, muomala odobi, shaxslararo muloqotga kirishishi, o'z-o'zini boshqarishi, muammoli vaziyatlarda yechim topa olishi, psixologik bilimlarga ega bo'lishi kabilar.

Ushbu talablardan kelib chiqib, ta'lim oluvchilarning kommunikativ kompetentligini rivojlantirish samarali natija beradi.

Kommunikativ kompetentsiya til o'rganishda muhim rol o'ynaydi va turli kontekstlarda samarali muloqot qilish uchun zarurdir. Kommunikativ kompetentsiya nafaqat fe'llaringizdan o'z otlaringizni bilish, balki haqiqiy hayotda samarali muloqot qilish qobiliyatidir. Buni "olma" so'zini bilish bilan chet elda och qolganda so'rash o'rtasidagi farq deb o'ylab ko'ring. Bugungi globallashtirilgan dunyoda o'z fikrini aniq ifoda eta olish va boshqalarni tushuna olish juda muhim. Ish suhbatlaridan tortib chet elda do'stlar orttirishgacha, kommunikativ qobiliyat eshiklarni ochadi va madaniy bo'shliqlarni yopadi. Xomskiyning "Umumjahon grammatikasi" dan tortib, Krashenning "Kirish gipotezasiga" qadar tilni o'zlashtirish nazariyalari bizga qanday qilib muloqot qilishni o'rganayotganimizni va nima uchun ba'zi usullar boshqalardan ko'ra yaxshiroq ishlashini tushunishga yordam beradi.

Muloqot - bu inson sifatida biz bir-birimiz bilan muloqot qilish va dunyo bo'ylab sayohat qilish uchun tayanadigan asosiy qobiliyatdir. O'rta maktab o'quvchilari sifatida biz har kuni tengdoshlarimiz, o'qituvchilarimiz va oila a'zolarimiz bilan doimiy muloqotdamiz. Bizning kommunikativ qobiliyatimizni rivojlantirish bizning fikr va g'oyalarimizni samarali etkazish, shuningdek, boshqalar bizga etkazishga harakat qilayotgan xabarlarini tushunishimiz uchun juda muhimdir. Biz o'rta maktab o'quvchilari sifatida rivojlanishimiz uchun zarur bo'lgan kommunikativ kompetentsiyaning bir jihati bizning fikr va g'oyalarimizni aniq va aniq ifodalash qobiliyatidir. Bu bizdan tilni, jumladan, lug'at, grammatika va sintaksisni yaxshi bilishimizni talab qiladi. So'z boyligimizni kengaytirib, grammatika qoidalariga oid bilimimizni

takomillashtirish orqali biz yozma va og'zaki muloqotda o'zimizni yanada samarali ifodalay olamiz.

Lingvistik kompetentsiyadan tashqari, biz muloqotni boshqaradigan ijtimoiy va madaniy me'yorlarni tushunishimizga ishora qiluvchi sotsiolingvistik kompetentsiyani ham rivojlantirishimiz kerak. Bunga tilimiz va muloqot uslubimizni turli auditoriya va kontekstlarga moslashtirishni bilish kiradi. Misol uchun, do'stimiz bilan gaplashganda, o'qituvchi bilan gaplashganda ohangimiz va so'z boyligimizni o'zgartirishimiz kerak bo'lishi mumkin. Kommunikativ kompetentsiyaning yana bir muhim jihati strategik kompetensiya bo'lib, u tushunishdagi mumkin bo'lgan to'siqlarni bartaraf etish uchun aloqa strategiyalaridan foydalanish qobiliyatini o'z ichiga oladi. Bu bizning xabarimizni aniqlashtirish uchun imo-ishoralar yoki ko'rgazmali qurollardan foydalanishni yoki biror narsani tushunmasak, ma'ruzachidan tushuntirish so'rashni o'z ichiga olishi mumkin. Ushbu strategiyalarni qo'llash orqali biz turli vaziyatlarda samarali muloqot qilish qobiliyatimizni oshirishimiz mumkin.

Kommunikativ kompetentsiyamizni rivojlantirish uchun biz o'rta maktab o'quvchilari sifatida sinfda ham, sinfdan tashqarida ham faol muloqot qilishimiz muhim ahamiyatga ega. Bu sinf muhokamalarida qatnashish, taqdimotlar qilish, munozaralar klubiga a'zo bo'lish yoki hatto tengdoshlarimiz bilan oddiy suhbatlarda qatnashishni o'z ichiga olishi mumkin. Muloqot ko'nikmalarimizni muntazam ravishda mashq qilish orqali biz o'zimizni aniq va ishonchli ifodalash qobiliyatimizni yaxshilashimiz mumkin. Bundan tashqari, yaxshilanishi kerak bo'lgan sohalarni aniqlash uchun muloqot qobiliyatlarimiz haqida fikr-mulohazalarni izlash biz uchun juda muhimdir. Bu o'qituvchi yoki sinfdoshidan taqdimot bo'yicha fikr-mulohazalarini so'rashni yoki o'z muloqotimiz natijalarini aks ettirishni va o'zgartirishlar kiritishimiz mumkin bo'lgan sohalarni aniqlashni o'z ichiga olishi mumkin. Fikr-mulohazalarga ochiq bo'lish va yaxshilash yo'llarini faol ravishda izlash orqali biz vaqt o'tishi bilan kommunikativ qobiliyatimizni yaxshilashimiz mumkin.

Bizning kommunikativ qobiliyatimizni rivojlantirishning yana bir muhim omili - bu turli xil muloqot uslublari va vaziyatlariga ta'sir qilishdir. Bu kitoblar, filmlar va yangiliklar maqolalari kabi ommaviy axborot vositalarining turli shakllari bilan shug'ullanish, shuningdek, turli kelib chiqishi va madaniyatiga ega bo'lgan shaxslar bilan muloqotni o'z ichiga olishi mumkin. O'zimizni turli xil muloqot uslublari bilan tanishtirish orqali biz tilning turli kontekstlarda qanday ishlatilishi va talqin qilinishi haqidagi tushunchamizni kengaytirishimiz mumkin. Bundan tashqari, texnologiya o'rta maktab o'quvchilari sifatida qanday muloqot qilishimizni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Ijtimoiy tarmoqlar, xabar almashish ilovalari va videokonferensaloqa vositalari kabi platformalar bizning kundalik hayotimizning ajralmas qismiga aylandi, bu bizga real vaqtda va uzoq masofalarda boshqalar bilan muloqot qilish imkonini beradi. Texnologiyadan aloqa vositasi sifatida foydalanish orqali biz raqamli asrda o'zimizni samarali ifoda etish qobiliyatimizni yanada rivojlantirishimiz mumkin.

Bundan tashqari, biz kommunikativ kompetentsiyamizni rivojlantirishda davom etar ekanmiz, samarali muloqot bilan bog'liq axloqiy fikrlarni yodda tutishimiz muhimdir. Bunga boshqalarning nuqtai nazari va fikrlarini hurmat qilish, shuningdek, so'zlarimiz va harakatlarimiz atrofimizdagilarga ta'sir qilishi mumkinligini bilish kiradi. Muloqotimizda empatiya va e'tiborlilikni qo'llash orqali biz kuchliroq munosabatlar o'rnatishimiz va yanada ijobiy va inklyuziv muloqot muhitini yaratishimiz mumkin.

Bu faqat grammatika va lug'at haqida emas - kommunikativ kompetentsiya shuningdek, qachon gapirishni bilish, qanday faol tinglash va tilingizni turli kontekstlarga moslashtirish kabi ko'nikmalarni o'z ichiga oladi. Chang bosgan darsliklar bilan xayrlashing va til ilovalari, virtual sinflar va AI repetitorlariga salom ayting. Til o'rganishda texnologiyani integratsiyalash uni dinamik, interaktiv va biz aytishga jur'at etmaymiz, qiziqarli qiladi! Eslab yodlashni unuting - vazifaga asoslangan o'rganish sizni kofe buyurtma qilish yoki sayohatni rejalashtirish kabi haqiqiy vazifalarga olib keladi.[2]

Kommunikativ kompetentsiya turli kontekstlarda xabarlarini samarali etkazish va tushunish qobiliyatini anglatadi. U lingvistik, sotsiolingvistik, nutqiy va strategik kompetentsiyalarni o'z ichiga oladi. Kommunikativ kompetentsiyani rivojlantirish juda muhim, chunki u odamlarga mazmunli muloqot qilish, ijtimoiy o'zaro munosabatlarni boshqarish va akademik va professional sharoitlarda muvaffaqiyatga erishish imkonini beradi. Til o'rganishdagi innovatsion yondashuvlar qiziqarli va immersiv o'quv muhitini yaratish uchun texnologiya, interfaol faoliyat va vazifalarga asoslangan metodologiyalardan foydalanadi. Ushbu yondashuvlarni integratsiyalashgan holda, o'qituvchilar faol ishtirokni rag'batlantirishlari, haqiqiy muloqotni rivojlantirishlari va mazmunli til amaliyoti uchun imkoniyatlarni taqdim etishlari mumkin, natijada talabalarning kommunikativ kompetensiyasini oshiradilar.

Innovatsion yondashuvlarni amalga oshirishdagi qiyinchiliklar resurslarning cheklanganligi, o'zgarishlarga qarshilik va o'qituvchilarning doimiy malakasini oshirish zaruriyatini o'z ichiga olishi mumkin. Bu qiyinchiliklarni yengish uchun strategik rejalashtirish, ta'lim muassasalari tomonidan qo'llab-quvvatlash va til ta'limida innovatsion amaliyotlarning muvaffaqiyatli integratsiyalashuvini ta'minlash uchun malaka oshirishga intilish talab etiladi. Pedagoglar o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini shakllantirish va summativ baholash usullarining kombinatsiyasi orqali baholashlari mumkin. Bu samaradorlikka asoslangan vazifalarni, portfelni baholashni, tengdoshlarni baholashni va o'z-o'zini baholashni o'z ichiga olishi mumkin. Turli baholash vositalaridan foydalangan holda, o'qituvchilar o'quvchilarning til bilimlarini o'lchashlari, muvaffaqiyatlarini kuzatishlari va ularning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash uchun maqsadli fikr-mulohazalarni taqdim etishlari mumkin. Ikkita o'quvchi bir xil emas, shuning uchun ularning maqsadlari, qiziqishlari va qiyinchiliklarini tushunish qo'lqop kabi mos keladigan metodologiyani loyihalashning kalitidir. Bu til mushaklari uchun mashq rejasini sozlash kabi. Retsept uchun kerakli ingredientlar to'g'ri tartibda bo'lishi kerak bo'lgani kabi, yaxshi ishlab chiqilgan o'quv dasturi va dars rejalari ham samarali kommunikativ kompetentsiyani rivojlantirishning asosidir. Buni ravonlik uchun yo'l xaritasi deb o'ylab ko'ring, yo'lda bir nechta qiziqarli aylanmalar. Til o'rganishni sevimli serialaringizni tomosha qilish kabi qiziqarli qilish uchun qidiruvga kirishing. Guruh muhokamalari, rolli o'yinlar va bahslar haqida o'ylab ko'ring - bu o'rganishni kamroq vazifa va qiziqarli kechaga o'xshatib qo'yadigan yaxshi narsalar.[3]

Tasavvur qiling-a, bu dunyoda xatolar ko'ngil qo'ymaydi, balki mahorat sari qadam sifatida nishonlanadi. Konstruktiv fikr-mulohazalar va yumshoq tuzatishlar lingvistik buyuklikka yo'l ochadigan noma'lum qahramonlardir. Pop viktorinalaridan tortib to katta baholargacha taraqqiyotni kuzatish juda muhim. Formativ baholashlar sizni oyoq ostingizda ushlab turadi, summativ baholash esa sizning til qobiliyatingizni namoyish etadigan katta finalga o'xshaydi. Zerikarli rubrikalar va standartlashtirilgan testlar kunlari o'tdi. Portfel baholarini kiriting - o'sish va ijodkorlik shou yulduzlari bo'lgan tildagi g'alabalarigizning shaxsiy ko'rgazmasi.

Superqahramonlar o'zlarining o'quv montajlariga muhtoj bo'lgani kabi, o'qituvchilar ham doimiy mahoratni oshirish va qo'llab-quvvatlashni talab qiladi. O'qituvchilarga kommunikativ kompetentsiyaning to'liq potentsialini ochish uchun vositalar va strategiyalar bilan ta'minlang. Resurslar ba'zan noyob Pokemonga o'xshab ketadigan dunyoda ijodkorlik sizning eng katta boyligingizga aylanadi. Past texnologiyali yechimlardan innovatsion xakerlargacha, zukkolik va qobiliyat bilan resurs labirintida harakatlaning. Chiroqlar, kamera, harakat - imni ochish vaqti keldi. sizning kommunikativ kompetentsiya sayohatingiz shartnomasi. Yorqin kelajakni yaratish uchun qiyinchiliklardan saboq olib, g'alabalarni tahlil qiling, moslang va nishonlang. Doimiy rivojlanib borayotgan ta'lim landshaftida kommunikativ kompetentsiyaga intilish chegara bilmaydi. Innovatsiyalar va lingvistik mukammallikka intilish bilan ta'minlangan doimiy takomillashtirish ruhini qabul qiling.[4]

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, talabalarining kommunikativ kompetentsiyasini rivojlantirish doimiy harakat va amaliyotni talab qiladigan uzluksiz jarayondir. Lingvistik, sotsiolingvistik va strategik kompetentsiyalarga e'tibor qaratish, muloqot faoliyatida faol ishtirok etish, fikr-mulohazalarni izlash, turli xil muloqot uslublari va vaziyatlariga duchor bo'lish, texnologiyadan foydalanish va axloqiy muloqotni qo'llash orqali biz o'zimizni samarali ifoda etish va murakkabliklarni boshqarish qobiliyatimizni oshirishimiz mumkin. Innovatsion yondashuvlarga asoslangan kommunikativ kompetentsiyani rivojlantirish metodologiyasi talabalarining til ko'nikmalarini oshirish va samarali muloqotni rivojlantirish uchun istiqbolli yo'lni taklif etadi. Interfaol faoliyatni o'z ichiga olish, texnologiyadan foydalanish va maqsadli fikr-mulohazalarni taqdim etish orqali o'qituvchilar kommunikativ kompetentsiyani rivojlantiradigan dinamik o'rganish tajribasini yaratishi mumkin. Oldinga qarab, ushbu yondashuvlarning ta'sirini doimiy ravishda baholash va kasbiy rivojlanishga sodiqlik kommunikativ kompetentsiya pedagogikasini rivojlantirish va til o'rganishda barqaror taraqqiyotni ta'minlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'ladi. Pedagoglar til o'rganuvchilarning o'zgaruvchan ehtiyojlarini qondirishga intilishar ekan, innovatsion strategiyalarning integratsiyalashuvi, shubhasiz, kommunikativ kompetentsiyani rivojlantirish kelajagini shakllantirishda asosiy rol o'ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. – Т: Ўзбекистон, 2016
2. Zamonaviy ta'lim texnologiyalari: darslik / mualliflar jamoasi; ed. Bordovskoy N.V. - 2-nashr, o'chirilgan - M.: KNORUS, 2011. - 432 b.
3. Aminova, S., & Qurbonova, U. (2022). THE ROLE TECHNOLOGY PLAYS IN THE KNOWLEDGE CREATION PROCESS. *Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS)*, 2(3), 435-439.
4. Zaxarova, I.G. Ta'limda axborot texnologiyalari: oliy ta'lim uchun darslik. darslik muassasalar / I.G. Zaxarov. - M.: "Akademiya", 2008., 338-bet.
5. Oliy ta'limda faol va interaktiv ta'lim texnologiyalari (darslarni o'tkazish shakllari): darslik / komp. T.G. Muxin. - Nijniy Novgorod: NNGASU, 2013. - 97 p.
6. Musaeva Amina Karamatovna. (2024). Formation of Students Communicative Competence. *Information Horizons: American Journal of Library and Information Science*

- Innovation* (2993-2777), 2(1), 156–164. Retrieved from <https://grnjournal.us/index.php/AJLISI/article/view/2817>
7. Karamatovna, M. A. (2024). Oliy ta'lim jarayoni sifatini innovatsion yondashuvlar asosida oshirishning ilmiy-nazariy asoslari.
8. Musayeva, A. (2024). SCIENTIFIC AND THEORETICAL BASIS OF INCREASING THE QUALITY OF THE HIGHER EDUCATION PROCESS BASED ON INNOVATIVE APPROACHES. *Modern Science and Research*, 3(2), 624-633.
9. Musayeva Amina Karamatovna. (2023). FORMATION OF PROFESSIONAL COMMUNICATIVE COMPETENCE AMONG UNIVERSITY STUDENTS THROUGH THE USE OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN CLASSES IN THE DISCIPLINE "CULTURE OF SPEECH AND COMMUNICATION". *International Journal of Pedagogics*, 3(11), 85–89. <https://doi.org/10.37547/ijp/Volume03Issue11-17>
10. Мусаева А. (2023). Инновацион технологияларнинг қўлланилиши орқали университет талабаларида касбий коммуникатив компетенцияни шакллантириш. *Центральноазиатский журнал образования и инноваций*, 2(12), 51–58. извлечено от <https://www.in-academy.uz/index.php/cajei/article/view/24044>
11. Musayeva, A. (2024). "FOSTERING ADVANCED PROFESSIONAL COMMUNICATIVE COMPETENCE IN UNIVERSITY STUDENTS VIA INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN THE COURSE 'CULTURE OF SPEECH AND COMMUNICATION'" *Централь ноазиатский журнал междисциплинарных исследований и исследований в области управления*, 1(2), 35–41. <https://www.in-academy.uz/index.php/cajmrms/article/view/27632>
12. Musayeva, A. (2023). RUSSIAN LANGUAGE IN AN INTERCULTURAL ENVIRONMENT. *Modern Science and Research*, 2(4), 182–186. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/19208>
13. Musayeva, A. (2024). SCIENTIFIC AND THEORETICAL BASIS OF INCREASING THE QUALITY OF THE HIGHER EDUCATION PROCESS BASED ON INNOVATIVE APPROACHES. *Modern Science and Research*, 3(2), 624–633. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/29426>
14. Musaeva Amina Karamatovna. (2023). Formation of Professional Communicative Competence in University Students through the Use of Innovative Technologies. *International Journal on Orange Technologies*, 5(11), 1-5. Retrieved from <https://journals.researchparks.org/index.php/IJOT/article/view/4915>
15. Musaeva, A. (2023). THE HARMONY OF MAN AND NATURE IN THE WORK OF PAUSTOVSKY. *Modern Science and Research*, 2(6), 113–115. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/20900>